

University of Groningen

Wilde leesclubs

Voor in 't Holt, A.; Lucassen, Nicole

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2015

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Voor in 't Holt, A., & Lucassen, N. (2015). *Wilde leesclubs: Een veldonderzoek naar cultuuroverdracht en sociale waarde*. Science Shop, University of Groningen.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

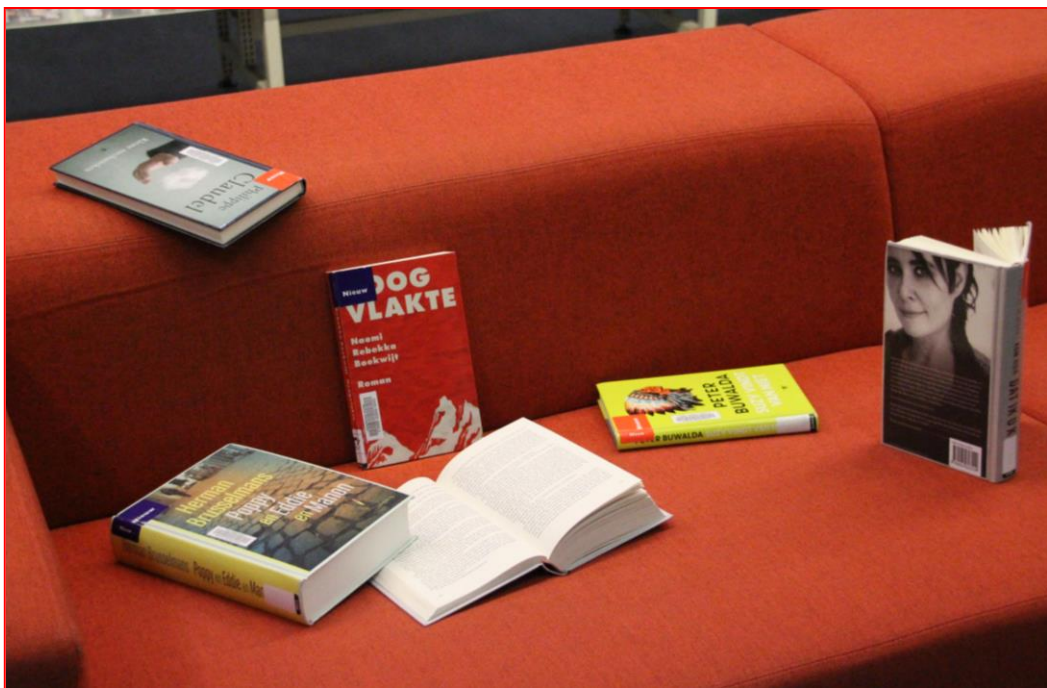
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Wilde leesclubs

Een veldonderzoek naar cultuuroverdracht en sociale waarde

Anniek Voor in 't Holt & Nicole Lucassen

Project Gedeelde literatuur

**Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en
Communicatie**

april 2015

Inhoudsopgave

Inleiding	3
‘De leesclub’ van 1750 tot nu	3
Stichting Literatuurclubs Drenthe: een voorbeeld van gestructureerde leesclubs	4
De (toenemende) sociale waarde van een leesclub	5
Methode	6
Resultaten	7
1. Groningen, Openbare Bibliotheek	7
2. Bussum	10
3. Rolde	11
4. Groningen, Helpman	13
5. Deventer	15
6. Den Haag	17
7. Ureterp	18
Conclusie	21
Bijlage 1: observatieformulier	23
Bijlage 2: interviewformulier	27
Bijlage 3: vragenlijst	30
Bijlage 4: tabellen	31

Inleiding

Cultuur wordt door de geschiedenis heen overgedragen van mens tot mens, bijvoorbeeld van de ene generatie op de volgende. Deze overdracht is tijdgebonden: wat honderd jaar geleden nog werd overgedragen aan volgende generaties (bijvoorbeeld de ondergeschiktheid van een vrouw) zal nu een minder grote of andere rol spelen. Dankzij cultuuroverdracht worden voorstellingen, opvattingen en normen en waarden overgedragen op anderen. De definitie van cultuuroverdracht die in dit onderzoek wordt aangehouden is dan ook gebaseerd op het overbrengen en verwerven van voorstellingen, opvattingen, normen en waarden op anderen en in het geval van dit onderzoek door middel van literatuur. Het gaat hier om een duidelijke wisselwerking tussen mensen.

Een belangrijk medium dat al sinds zijn oorsprong een belangrijke drager van cultuur is geweest is het gedrukte boek. Boeken zijn een (vrijwel) permanente drager van cultuur, of het nu gaat om een geschiedenisboek of een roman. Wie nu een boek leest dat honderd jaar geleden geschreven is, zal hoe dan ook de cultuur van destijds in het boek aantreffen.

Dankzij deelname aan een leesclub komt een individu op regelmatige basis in aanraking met literatuur en discussieert hierover met anderen, inhoudelijk dan wel op maatschappelijk niveau. Een leesclub is dan ook een plaats waar veel cultuuroverdracht plaatsvindt, doelbewust of niet. Veel onderzoek is gedaan naar het reilen en zeilen in leesclubs die aangesloten zijn bij verschillende instanties, waaronder Stichting Senia (een organisatie voor senioren die mensen met dezelfde interesse – literatuur – samenbrengt in leesclubs). Maar er bestaan ook (naar schatting) honderden leesclubs in Nederland die *niet* aangesloten zijn bij een organisatie. Onderzoek naar deze zogenaamde ‘wilde’ leesclubs is echter nog weinig gedaan. Het is interessant voor stichtingen als Senia en voor bibliotheken om meer te weten te komen over ‘wilde’ leesclubs en te zien hoe dergelijke leesclubs in zijn werk gaan. Zij kunnen door deze inzichten inspiratie opdoen om hun eigen leesclubs te verbeteren. Daarnaast komt men meer te weten over de achterliggende motivaties van lezers die liever in een ‘wilde’ leesclub lezen dan zich bij een overkoepelende organisatie aan te sluiten. Hierop kunnen stichtingen of bibliotheken wellicht inspelen in de toekomst.

Aan de hand van een veldonderzoek naar deze wilde leesclubs met behulp van observaties, (korte) interviews en een vragenlijst wordt in dit referaat antwoord gezocht op de volgende vraag: “Hoe verhouden cultuuroverdracht en de sociale waarde zich tot elkaar in *wilde* leesclubs?”

‘De leesclub’ van 1750 tot nu

Al sinds de tweede helft van de achttiende eeuw bestaat het fenomeen ‘leesgezelschap’ in Europa. Onder invloed van het Verlichtingsdenken willen de burgers zichzelf ontwikkelen door te lezen en in groepsverband is dit financieel aantrekkelijk. Boeken werden gerouleerd zodat niet iedereen een exemplaar hoefde aan te schaffen. In eerste instantie werd een leesgezelschap beschouwd als een leesvoorziening voor de elite, maar de Verlichtingsideologie zorgde ervoor dat de hele samenleving geïnteresseerd raakte in kennisvergarig.¹

Aan het eind van de negentiende eeuw is een nieuwe stijging te vinden in de hoeveelheid leesgezelschappen en ditmaal gaat het voornamelijk om vrouwenleesgezelschappen. In de negentiende eeuw was er sprake van een standenmaatschappij waarin de verschillen tussen man en vrouw groot waren. Vrouwen

---

¹ Lizet Duyvendak. ‘De moderne leeskring’. In: *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* 1. (Leiden: NBV, 1994), p. 164-165.

werden uit de negentiende-eeuwse leesgezelschappen geweerd en mochten pas deelnemen aan de leeskring als hun man overleed en ze zijn plek konden innemen. Ten tijde van de eerste feministische golf, eind negentiende eeuw, besloten veel vrouwen ook leesgezelschappen op te richten. De leeskringen fungeerden toentertijd als scholing voor de vrouwen, die geweerd werden uit de universiteiten en bibliotheken. Opvallend is dat rond 1900 wordt gesproken van een neergang van leesgezelschappen: het aantal elitaire *herengezelschappen* loopt terug nu de vrouwen zich beginnen te ontwikkelen.

Vanaf 1970 maakt het leesgezelschap opnieuw een groei door. De verwachting is dat tussen de 50.000 en 100.000 mensen in Nederland hun leeservaringen delen in een leeskring, –club of –gezelschap. Een groot deel van deze leeskringen zijn verbonden aan vrouwenorganisaties als de Nederlandse Bond voor Plattelandsvrouwen en de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen. Ook het aantal ‘wilde’ leeskringen wordt groot geschat.²

Er is een belangrijk verschil tussen de leeskringen uit de negentiende en twintigste eeuw, namelijk de sociale herkomst van de deelnemers. Waar in de negentiende eeuw leeskringen voornamelijk voor de welgestelde burgerstand toegankelijk waren, zijn in de moderne leeskringen alle sociale klassen van de Nederlandse bevolking te vinden. De functie die de leeskring vervult voor de deelnemers is echter gelijk gebleven en staat voornamelijk in het teken van persoonlijke ontwikkeling.³

Stichting Literatuurclubs Drenthe: een voorbeeld van gestructureerde leesclubs

Er is, zoals reeds genoemd, nog maar weinig onderzoek gedaan naar ‘wilde’ leesclubs in Nederland. Er is echter wel degelijk veel onderzoek gedaan naar gestructureerde leesclubs. Om een beeld te schetsen van hoe deze leesclubs in Nederland georganiseerd zijn om dit vervolgens te kunnen vergelijken met de organisatie van de onderzochte ‘wilde’ leesclubs is het relevant te kijken naar een goed voorbeeld van een moderne, gestructureerde leesclub: de samenwerking van Stichting Literatuurclubs Drenthe en de Provinciale Bibliotheekcentrale (en later ook de Nederlandse Vereniging van Huisvrouwen en de Christelijke bond van Plattelandsvrouwen). Na de nodige organisatorische wijzigingen heeft Stichting Literatuurclubs Drenthe sinds 1983 de volgende doelstellingen:

1. Het verwerven van een meer ‘open’ houding ten opzichte van literatuur
2. Iets doen aan de bewustwording van maatschappij-problematiek.

Het leesseizoen loopt van september tot mei, en per seizoen worden vier tot vijf boeken gelezen, Nederlandse dan wel vertaalde literatuur. Deelnemers krijgen schriftelijke informatie over de auteur en literaire achtergrond van het boek. Gespreksleiders nemen deel aan een voorbereidende avond en de bijeenkomsten vinden meestal plaats bij iemand thuis.⁴

Gerlien van Dalen heeft onderzoek gedaan naar de achtergrond van de leden die aangesloten zijn bij de Stichting Literatuurclubs Drenthe. Hieruit blijkt dat in 1990 98,5% van de deelnemers vrouw is. Het opleidingsniveau is vrij hoog, slechts 2% heeft alleen een lagere schoolopleiding en de grootste groep bestaat uit HBO-geschoolden (37%). De gemiddelde leeftijd ligt tevens hoog, 48% van de leden is ouder dan 50 jaar en deelnemers blijven over het algemeen lang lid van een leesclub (54% is al langer dan zes jaar lid). Veel deelnemers worden lid van een leesclub om zich te ontwikkelen en meer over literatuur te leren. Bij het lid worden is het sociale aspect minder relevant, maar de gezelligheid wordt wel gewaardeerd

---

² Duyvendak, p. 166

³ Duyvendak, p. 166.

⁴ Duyvendak, p. 167-169, 172-174.

tijdens het lidmaatschap. Het belangrijkste effect blijft echter het leren over literatuur en de verbreding van persoonlijke en algemene ontwikkeling. Boeken met een maatschappelijk thema hebben de voorkeur omdat dit stof tot nadenken biedt.⁵

De motivatie om lid te zijn van een leesclub in de jaren '70 hield onder andere verband met een aantal 'schokkende' werken dat veelvuldig op scholen behandeld werd, waardoor de ouders (met name moeders) wilden worden bijgeschoold omdat ze hun kinderen (en wat zij lezen) anders niet meer begrepen. Zo kregen ze meer grip op de veranderende maatschappelijke moraal en kwamen ze in aanraking met andere (onbekende) culturen en gedachtewijzen. Daarnaast hadden vrouwen in deze tijd meer vrije tijd die ze graag zinvol wilden benutten om zichzelf te ontwikkelen. Tegenwoordig lezen deelneemsters aan leesclubs voornamelijk voor zichzelf, ter ontspanning en om mee te kunnen praten met wat over boeken wordt gezegd. De liefde voor mooi geschreven literatuur en het leren van anderen door erover te praten zijn belangrijke motieven om lid te zijn van een leesclub, aldus Duyvendak.

De (toenemende) sociale waarde van een leesclub

Uit onderzoek van Van Herten en Den Ridder blijkt dat er een verschuiving heeft plaatsgevonden in de motieven van de deelnemers: de sociale waarde die een leesclub kan bieden lijkt een steeds belangrijkere motivatie te worden. Voor deelnemers is de leesclub een belangrijk onderdeel van hun sociale leven. Het feit dat een leesclub gemiddeld dertien jaar bestaat en ook vaak andere activiteiten onderneemt, zoals filmavondjes (boekverfilmingen) of schrijversavonden illustreert dit. Daarnaast is een leesclub een uitermate geschikte plek om sociale tegenstellingen te overbruggen. Ondanks de vaak grote overeenkomsten die bestaan tussen de maatschappelijke achtergronden van deelnemers, is er sprake van mensen met verschillende opvattingen of bijvoorbeeld religieuze achtergronden.

Van Herten en Den Ridder hebben 212 leesclubs ondervraagd, welke voor 78% uit alleen vrouwen bestaan, 1% uit alleen mannen en de rest bestaat uit een gemengd gezelschap (21%). De leeftijd varieert tussen de 29 en 97 jaar met een gemiddelde van 66 jaar. Van deze 212 leesclubs zijn 124 leesclubs aangesloten bij een overkoepelende stichting of organisatie. Uit de enquêtevragen die aan de deelnemers van leesclubs zijn voorgelegd blijkt dat voor 91% van de groepen geldt dat 'de leesclub gezellig is'. 'Persoonlijke ontwikkeling' scoort bij 77% van de groepen hoog, evenals 'leren over literatuur' (73%). Praktische motieven ('Dankzij de leesclub komen we toe aan lezen') spelen een minder belangrijke rol.⁶

---

⁵ Duyvendak, p. 169.

⁶ Marjolein van Herten en Josje den Ridder. 'Onderzoek leesclubs - Gezellig, Nuttig en Verrijkend. De sociale waarde van leesclubs'. In: *Boek-delen: tijdschrift voor lezers en leeskringen* 11. (Leidschendam, 2011), p. 8-9.

Methode

Zoals reeds besproken worden in dit onderzoek de wilde leesclubs onder de loep genomen. De basis van het onderzoek bestaat uit het observeren van zeven verschillende, wilde leesclubs verspreid over Nederland. Op basis van gelezen en hierboven behandelde literatuur en eerder onderzoek naar gestructureerde leesclubs is er een driedelig onderzoek uitgevoerd: observatie, interviewvragen en een vragenlijst. De observatie zorgt ervoor dat er een objectief beeld van het verloop van de bijeenkomst verkregen kan worden. Dit is echter niet voldoende om alle informatie over de leesclubs te achterhalen. Het interview dient ter verdieping van de observatie, omdat je niet alles kunt observeren. Vragen aangaande de frequentie van de bijeenkomsten, het ontstaan van de leesclub en hoe de boekselectie plaatsvindt zijn in het interview onder andere de revue gepasseerd. Tot slot is er een korte vragenlijst uitgedeeld waarin wordt gevraagd naar de achtergrond van de individuele lezers (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau etc.).

Een voorbeeld van eerder uitgevoerd onderzoek naar gestructureerde leesclubs is te vinden in het boek *Reading Groups* van Hartley. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een vragenlijst, met daarin vragen aangaande de samenstelling en het ontstaan van de groep, de motivatie voor deelname aan een leesclub, hoe vaak de groep samenkomt, waar de bijeenkomsten plaatsvinden evenals vragen naar leeftijd, geslacht en opleiding en ook vragen naar de boeken die gelezen worden, hoe deze worden gekozen, of er een gespreksleider aanwezig is en wat het niveau van de discussies tijdens de bijeenkomst is – tekstueel of meer maatschappelijk van aard.⁷

Tijdens de observatie hebben we op verschillende aspecten gelet: het gespreksverloop, de sfeer van de bijeenkomst, de behandeling van het boek en het algemene beeld van de bijeenkomst. Daarnaast is een schatting gemaakt van het leesniveau van de groep. Deze leesniveaus zijn gebaseerd op de zes leesniveaus die zijn vastgesteld door Theo Witte: belevend, herkenkend, reflecterend, interpreterend, letterkundig en academisch lezen. Wanneer het leesniveau van een lezer hoger wordt, is er meer ruimte voor cultuuroverdracht.

Het eerste niveau, belevend lezen, is gebaseerd op de eigen leesbeleving, waarbij de lezer sterk betrokken is bij het verhaal en de personages. Herkenkend lezen is voornamelijk gericht op de eigen belevingswereld: de lezer toetst het verhaal en het gedrag van de personages aan eigen ervaringen. In het derde niveau, reflecterend lezen, houdt de lezer zich bezig met de boodschap in het werk (het moraal). De lezer vergelijkt zijn eigen opvattingen kritisch met de opvattingen die uit het werk blijken en probeert zijn/haar horizon te verbreden. Wanneer een lezer interpreterend leest, let hij/zij op de structuur en samenhang van het verhaal en krijgt oog voor taal als instrument en esthetisch middel. De betekenis van verhaalelementen wordt gezocht en er wordt gebruik gemaakt van het literair begrippenapparaat. Het vijfde niveau, letterkundig lezen, staat in het teken van diepere betekenislagen en is geïnteresseerd in de literair-historische context en de intenties van de auteur. Tot slot staat de academische lezer boven de tekst en legt verbanden met andere disciplines (filosofie, religie, kunst) en teksten. Het werk wordt in historisch perspectief geplaatst en de lezer voedt zich intellectueel door te lezen.⁸

---

⁷ Jenny Hartley. *Reading Groups. A Survey Conducted in Association with Sarah Turvey*. (Oxford University Press, 2001).

⁸ Theo Witte. *Het oog van de meester. Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. (Stichting Lezen, 2008).

Resultaten

We hebben de bijeenkomsten van zeven verschillende wilde leesclubs kunnen bijwonen. Het overzicht hiervan is te zien in de onderstaande tabel.

Datum	Locatie
24 november 2014	Groningen, Openbare Bibliotheek
27 november 2014	Bussum
28 november 2014	Rolde
14 december 2014	Groningen, Helpman
17 december 2014	Deventer
5 januari 2015	Den Haag
6 januari 2015	Ureterp

Tabel 1. Overzicht bijeenkomsten

We zullen de bijeenkomsten afzonderlijk van elkaar drieledig behandelen. Dat wil zeggen, we zullen per leesclub afzonderlijk ingaan op de observatie, het interview en ten slotte op de vragenlijst. Bovenstaande, chronologische volgorde van de bijgewoonde leesclubs zal worden aangehouden.

Voor het gebruikte observatieformulier, zie bijlage 1. Voor het gebruikte interviewformulier, zie bijlage 2 en in bijlage 3 is de gebruikte vragenlijst te vinden.

1. Groningen, Openbare Bibliotheek

Observatie

De bijeenkomst in het leescafé van de Openbare Bibliotheek in Groningen begint om 20.00 uur. Er zijn zes vrouwen en drie mannen aanwezig, twee of drie deelnemers konden er niet bij zijn. Men heeft het boek *Alles wat is* van James Salter gelezen. De groep maakt gebruik van een gespreksleider, die de avond inleidt, zij het niet (boek)inhoudelijk, en het programma van de avond doorneemt. Hij zorgt ervoor dat iedereen aan het woord komt om zijn/haar mening over het boek te verwoorden. Na drie kwartier is er een koffiepauze, waarna de groep nogmaals drie kwartier over het boek praat aan de hand van een door de gespreksleider opgestelde lijst met discussievragen. Die vragen worden een voor een kort behandeld, dit wordt in goede banen geleid door de gespreksleider, die telkens de vragen voorleest. De vragen leveren een inhoudelijke bijdrage aan het gesprek, in de zin dat ze verdiepend werken. Er is sterk sprake van een gezamenlijk gesprek, dit wordt dan ook gereguleerd door de gespreksleider. Er is weinig sprake van interruptie en/of overlap, al neemt dit toe wanneer de gespreksstructuur wat lossier wordt. Doordat er minder gelet wordt op de inbreng van de deelnemers, komen sommige deelnemers meer aan het woord dan anderen. Tijdens het gesprek legt men regelmatig verbanden tussen het boek en andere boeken/literaire stromingen. Dit gebeurt voornamelijk tijdens het tweede deel van de bijeenkomst. Men maakt daarbij af en toe gebruik van literatuurwetenschappelijke begrippen, vooral de gespreksleider doet dit. Wat betreft de leesniveaus is het niet mogelijk een eenduidige conclusie te trekken, de ene deelnemer gaat dieper op het boek in dan de andere. Het boek wordt duidelijk in een van de hoogste niveaus behandeld: er zijn verschillende manieren om het boek te interpreteren. Het gesprek vindt mede daardoor plaats op hoog niveau, vergelijkbaar met interpreterend/letterkundig lezen. Men duikt echt in het boek en laat er verschillende interpretaties op los. Er wordt kritisch gekeken naar verschillende aspecten van het boek. Tijdens de bijeenkomst is weinig ruimte voor gespreksonderwerpen anders dan het boek. Alleen vooraf en tijdens de pauze wordt er enigszins over andere zaken gepraat. Als er tijdens het gesprek wordt afgeweken van het boek is dit hooguit naar een onderwerp dat

voortvloeit uit het boek. Over het algemeen is er sprake van een gemoedelijk gesprek, al beargumenteren alle deelnemers duidelijk hun eigen mening. Dit leidt niet tot grote discussies, omdat men het eigenlijk wel eens is over het boek. Het gesprek is daarnaast vrij formeel van aard: men is duidelijk samengekomen om het over het gelezen boek te hebben, maar er is wel ruimte voor humor en het vertellen van korte anekdotes. Na afloop gaan alle deelnemers vrijwel direct naar huis.

Interview

De groep is zo'n vijf jaar geleden opgericht, toen de gespreksleider flyers had neergelegd in boekwinkel Godert Walter. In de loop van de tijd zijn er twee deelnemers afgevallen, maar er zijn er meer bijgekomen. De meeste deelnemers zijn er vanaf het begin bij. De groep heeft nooit overwogen zich aan te sluiten bij een overkoepelende instantie, omdat men erg tevreden is over de begeleiding van de gespreksleider, maar men is wel blij met de locatie, omdat deze neutraal is. Gezamenlijk worden er zeven boeken per jaar gelezen, vooral Oost-Europese schrijvers worden over het algemeen erg gewaardeerd, maar men leest zowel Nederlandse als vertaalde literatuur. Voor het seizoen begint stelt de groep alle te lezen boeken vast. Voor de komende tijd zijn dit onder andere: Peter Terrin – *Monte Carlo*, Philip Roth – *Vlucht zonder einde* en Stefan Hertmans – *Oorlog en terpentijn*. De titels worden vastgesteld door te overleggen over de voorstellen die de gespreksleider doet. Soms komt een deelnemer zelf met een voorstel. Of men de boeken koopt is afhankelijk van de beschikbaarheid bij de bibliotheek. Er wordt bewust gekozen voor iets oudere boeken, zodat het zeker is dat alle deelnemers in elk geval in de gelegenheid zijn om het boek te lenen. Men komt zeven keer per jaar samen, eens in de vier à zes weken. In de zomer stoppen de bijeenkomsten tijdelijk en in september begint dan weer een nieuw leesseizoen. Men probeert aan het einde van elk seizoen een gezellig samenzijn te organiseren. De bijeenkomsten vinden altijd plaats in het leescafé van de bibliotheek. Voorheen was dit in de boekwinkel van Godert Walter, maar dat was minder comfortabel. De motivatie van de leesgroep is het lezen van boeken die ze anders niet snel zouden pakken. Daarnaast stelt men de inbreng van verschillende mensen op prijs en wordt gesteld dat de verschillende meningen leiden tot waardevolle verdieping en verrijking. Ook wordt de voorbereiding van de gespreksleider erg op prijs gesteld, dit heeft duidelijk een toegevoegde waarde voor de deelnemers. De groep heeft altijd dezelfde gespreksleider. Hier is men erg tevreden over, vanwege de duidelijke structuur die dit met zich meebrengt. In principe worden er nooit mensen van buitenaf uitgenodigd voor de bijeenkomsten, bijvoorbeeld om iets te vertellen over het boek, vanwege het financiële aspect (men betaalt ook al een vergoeding voor de locatie) en vanwege de inbreuk op de leesgroep. Wel gaat een aantal deelnemers soms gezamenlijk naar literaire evenementen die bijvoorbeeld georganiseerd worden door de bibliotheek.

Vragenlijst

	1	2	3	4
Leeftijd	60	72	70	68
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Man
Burgerlijke stand	Alleenstaand	-	Getrouwd	Ongehuwd
Kinderen?	Ja, 1	Nee	Nee	Nee
Opleiding	Hbo	Hbo	Hbo	Universiteit
Beroep	Cultuureducatie	Gepensioneerd docent Nederlands	Gepensioneerd docent basisschool	Gepensioneerd bibliothecaris/bibliotheekdirecteur
Aantal jaren	5	5	5	5

lid				
Lid andere leesclubs?	Nee	Ja, 1	Ja, 3	Ja, 1
Lid bibliotheek?	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Groningen

	5	6	7	8	9
Leeftijd	82	64	81	66	80
Geslacht	Man	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Man
Burgerlijke stand	Getrouwd	Getrouwd	Getrouwd	-	Getrouwd
Kinderen?	Ja, 3	Nee	Ja, 3	Nee	Ja, 6
Opleiding	Universiteit	Hbo	Universiteit	Universiteit	Universiteit
Beroep	Emeritus hoogleraar	-	Gepensioneerd arts	-	Psychiater
Aantal jaren lid	5	3	5	5	5
Lid andere leesclubs?	Ja, 1	Nee	Ja, 1	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Eelde	Ja, Groningen	Ja, Eelde	Ja, Groningen	Ja, Groningen

Tabel 2. Algemene gegevens Groningen, Openbare Bibliotheek

Uit de tabel blijkt ten eerste dat de gemiddelde leeftijd van de groep vrij hoog is: 74 jaar. Daarnaast bestaat de groep uit zes vrouwen en drie mannen (en daarnaast waren er nog twee à drie deelnemers niet aanwezig). De meeste deelnemers zijn getrouwd, maar er zijn er maar drie met kinderen. Opvallend is het hoge opleidingsniveau: alle deelnemers hebben een hbo-opleiding of een universitaire opleiding afgerond. Zoals al in het interview werd aangegeven zijn de meeste deelnemers vanaf het begin lid (dus vijf jaar). Veel deelnemers zijn lid van meerdere leesclub, een enthousiasteling zelfs van drie andere. Alle deelnemers zijn lid van de Bibliotheek Groningen.

Uit de vragenlijsten komt daarnaast naar voren wat voor hobby's de deelnemers naast lezen nog meer hebben. Meermaals genoemd zijn: wandelen, tuinieren en kunst. Daarnaast noemen enkele deelnemers: filosofie, klassieke talen en letterkunde, zeilen, fietsen en koken.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Interesse in literatuur	3
Blik verruimen	3
Van gedachten wisselen met anderen	3
Iets anders lezen dan je zelf zou kiezen	2
Gezelligheid	2
Goede boekenkeuze	1
Serieus gesprek	1
Goed begeleid	1

Tabel 3. Persoonlijke motivatie Groningen, Openbare Bibliotheek

In bovenstaande tabel is inzichtelijk gemaakt welke redenen de respondenten aangaven voor hun deelname aan de leesgroep en daarnaast hoe vaak de betreffende redenen genoemd werden (zij het in afwijkende bewoordingen). Uit de tabel blijkt dat men het vooral waardevol acht om vanuit een gedeelde interesse in literatuur van gedachten te wisselen met anderen, waardoor de eigen blik wordt verruimd. Daarnaast geven meerdere deelnemers aan het fijn te vinden om eens iets anders te lezen dan je zelf zou kiezen.

2. Bussum

Observatie

De aard van de bijeenkomst in Bussum was erg anders dan die van de voorgaande leesclub. De groep bestaat uit acht vrouwen, waarvan er twee niet aanwezig waren. Ze kwamen samen om 18.30 uur, om te borrelen en daarna samen te eten en het gelezen boek, in dit geval *De Etruskische glimlach* van José Luis Sampedro, te bespreken. Er is geen gespreksleider aanwezig en er vindt geen inleiding plaats, het gesprek komt spontaan op het boek en wie er iets over te zeggen heeft doet dat. Af en toe wordt er per ongeluk een deelnemer onderbroken, maar men probeert dit te voorkomen en het gesprek gezamenlijk te laten plaatsvinden. Soms ontstaan er wel kleinere gesprekken, maar die worden al snel weer afgekapt. Alle deelnemers leveren een vergelijkbare bijdrage aan het gesprek, maar dit wordt niet gereguleerd. Er is erg veel ruimte voor gespreksstof anders dan het boek, de leesgroep is voornamelijk een manier om gezellig samen te komen en bij te kletsen en het daarnaast ook nog (even) over een boek te hebben. De boekbespreking vormt dan ook een klein deel van de bijeenkomst, maar wanneer het boek besproken wordt wijkt men hier toch weinig van af. De deelnemers beargumenteren wel hun eigen mening over het boek, maar dit leidt niet tot discussie. Het gesprek is erg informeel en vriendschappelijk van aard. Het gesprek gaat voornamelijk over de hoofdpersoon en diens persoonlijke ontwikkeling en het verhaal wordt sterk gerelateerd aan de eigen belevingswereld. Daardoor gaat het gesprek niet dieper dan herkendend/reflecterend. Dit strookt wel met het gelezen boek, waar niet echt verschillende interpretaties op kunnen worden losgelaten. Er wordt in principe ook geen verband gelegd met andere boeken en men gebruikt ook geen/weinig literatuurwetenschappelijke begrippen.

Interview

De leesclub is spontaan opgericht toen twee deelnemers het idee kregen en vervolgens wederzijdse kennissen vroegen om mee te doen. De groep bestaat inmiddels een jaar of drie. Men heeft nog nooit gehoord van overkoepelende instanties die leesclubs reguleren en heeft daarom ook nooit overwogen zich daarbij aan te sluiten. Bij elke bijeenkomst kiest de groep het volgende te lezen boek. Het is dus nog niet bekend wat er in de toekomst zal worden gelezen. Eerder zijn onder andere al *Stoner* van John Williams, *Grip* van Stephan Enter en *De honderdjarige man die uit het raam klom en verdween* van Jonas Jonasson gelezen. Afhankelijk van het boek gaat men tot aanschaf van het te lezen boek over, het moet echt een mooi boek zijn. Anders wordt het boek geleend bij de bibliotheek. De groep komt eens in de zes weken samen, altijd bij iemand thuis. De reden om samen boeken te bespreken is dat het leuk is om andere, verrassende meningen te horen, waardoor je soms een ander beeld krijgt van het boek. Daarnaast vindt men het een grote meerwaarde dat er ook ruimte is voor andere gespreksonderwerpen. De groep heeft een keer de schrijver van het gelezen boek uitgenodigd, maar dit viel tegen, omdat men verdeeld enthousiast was over het betreffende boek.

Vragenlijst

	1	2	3
Leeftijd	64	59	69
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Gescheiden	Weduwe
Kinderen?	Nee	Ja, 2	Ja, 3
Opleiding	Universiteit	Universiteit	Hbo
Beroep	Beleidsadviseur	Directeur organisatie	Hoedenontwerper
Aantal jaren lid	3	3	3
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Bussum	Nee	Ja, Bussum

	4	5	6
Leeftijd	61	63	56
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Getrouwd	Samenwonend
Kinderen?	Ja, 2	Nee	Ja, 2
Opleiding	Hbo	Hbo	Universiteit
Beroep	Management assistent	Zelfstandig ondernemer	Hbo-docent Nederlands
Aantal jaren lid	3	3	3
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Ja, 1
Lid bibliotheek?	Nee	Nee	Ja, Bussum

Tabel 4. Algemene gegevens Bussum

De gemiddelde leeftijd in deze leesgroep is 62 jaar. De meeste deelnemers zijn getrouwd en hebben kinderen. Opnieuw ligt het opleidingsniveau hoog: hbo of universiteit. Alle deelnemers zijn al sinds het begin lid van de leesclub. Slechts een deelnemer is daarnaast nog lid van een andere leesclub. De helft is lid van de bibliotheek.

Veelgenoemde hobby's zijn tuinieren, sporten, koken, gezellig samenzijn met vrienden. Een deelnemer noemt werken als hobby en een ander is gemeenteraadslid.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Gezelligheid	5
Interessant om over een gelezen boek te praten	4
Dwingt tot lezen	1
Boeken lezen die je anders niet snel zou pakken	1

Tabel 5. Persoonlijke motivatie Bussum

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de deelnemers het sterk eens zijn over hun redenen om samen boeken te lezen en te bespreken. Bijna allemaal noemen ze gezelligheid als belangrijke, zo niet meest belangrijke reden. Daarnaast vindt men het interessant om met anderen over een gelezen boek te praten.

3. Rolde

Observatie

De acht vrouwen die bij elkaar komen in Rolde arriveren rond 20.00 uur en beginnen de avond met thee en taart. Na een tijdje bijkletsen wordt begonnen met de bespreking van het gelezen boek, *Etta & Otto & Russell & James* van Emma Hooper. De bespreking begint met een rondje 'Wat vond je van het boek?' waarbij alle deelnemers de kans krijgen hun zegje te doen, vergelijkbaar met de bijeenkomst in de Openbare Bibliotheek. Van tevoren is een stencil uitgedeeld met daarop een aantal discussievragen en stellingen. De inhoud daarvan wordt losjes gevolgd, men gebruikt het als houvast, maar zou ook prima zonder kunnen; het is meer iets om op terug te vallen. Niet alle vragen worden behandeld. Er is geen gespreksleider en de vragen worden door iedereen opgeworpen. De vragen leveren een inhoudelijke bijdrage en leiden tot nieuwe inzichten over het boek. Net als bij de eerder beschreven leesclubs probeert men heel duidelijk het gesprek gezamenlijk te houden. Als er onbedoeld kleinere gesprekken ontstaan, worden die dan ook al snel afgekapt. Bij het beginrondje wordt er op toegezien dat iedereen aan het woord komt en later in het gesprek worden deelnemers af en toe tot de orde geroepen als ze teveel dreigen af te dwalen van het boek. Er worden verschillende interpretaties van het boek besproken en men probeert de

onderlinge verhoudingen tussen de personages te duiden. Er vinden af en toe kleine discussies plaats als deelnemers afwijkende interpretatiemogelijkheden opperen. Uit het gesprek blijkt dat veel deelnemers bekend zijn met literatuurwetenschappelijke begrippen, maar die worden niet per se expliciet gebruikt. Leuk is dat een aantal deelnemers bekend is met de leesniveaus van Theo Witte en het boek daaraan probeert te koppelen. Men probeert betekenissen te koppelen aan het boek en probeert het te plaatsen in relatie tot andere (gelezen) boeken. Het gesprek bereikt dus een vrij hoog niveau, te denken valt aan interpreterend/letterkundig lezen, al is er af en toe ook sprake van reflecterende elementen. Het niveau van het boek lijkt lager te zijn dan het niveau van de discussie. De toon van het gesprek is informeel, men wil wel echt een serieus gesprek voeren over het boek, maar vindt het ook belangrijk dat het gezellig is. Er is dan ook veel ruimte voor andere gespreksonderwerpen dan het boek. Hiervoor is ook tijd ingeruimd voorafgaand aan de bespreking en vooral na afloop ervan, als men samen gaat borrelen. Tijdens de bespreking zelf gaat het wel echt over het boek.

Interview

Twee van de deelnemers waren in hun studententijd lid van literair dispuut Flanor en dat beviel zo goed dat ze zelf een leesclub wilden beginnen. Dit hebben ze zo'n twee jaar geleden gedaan. Men heeft in de bestaansperiode van de leesclub nooit overwogen om zich aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie. Hooguit wordt weleens gebruikgemaakt van discussievragen en stellingen van andere leesclubs. Die vinden ze bijvoorbeeld op *De Boekensalon*, een website waar leesclubs informatie kunnen vinden over boeken en waar onder andere discussietips te vinden zijn. Tot dusver hebben ze onder andere *Dit zijn de namen* van Tommy Wieringa, *Stoner* van John Williams en *Post voor mevrouw Bromley* van Stefan Brijs gelezen. Wat er in de toekomst gelezen zal worden is nog niet bekend, maar voor de volgende bijeenkomst staat *Kom hier dat ik u kus* van Griet Op De Beeck op het programma. Sinds kort heeft de groep een nieuw systeem bij de selectie van de boeken: degene bij wie de bijeenkomst wordt gehouden mag het boek kiezen voor de volgende keer. Die persoon maakt daar dan ook een aantal vragen en stellingen bij. Voorheen leidde het kiezen van de boeken tot chaos en discussie. De boeken worden gekocht, geleend of gedownload, maar net hoe het uitkomt. De groep komt eens in de zes weken samen, juli en augustus worden overgeslagen. Aan het eind van het seizoen wordt er een gezellige afsluiting georganiseerd. De locatie van de bijeenkomsten wordt gerouleerd: elke deelnemer is ongeveer een keer per seizoen gastvrouw. De groep vindt het leuk om samen een boek te bespreken omdat iedereen er iets anders uithaalt. Dit verrijkt je lezen. Er worden nooit mensen van buitenaf uitgenodigd, maar er is bijvoorbeeld wel al eens een lezing van *Spraakmakende Boeken* bijgewoond, over *Post voor mevrouw Bromley*.

Vragenlijst

	1	2	3
Leeftijd	44	39	41
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Samenwonend	Samenwonend	Getrouwd
Kinderen?	Ja, 2	Ja, 1	Ja, 2
Opleiding	Universiteit	Universiteit	Universiteit
Beroep	Hbo-docent Communicatie	Teamleider atheneum bovenbouw	Apotheker
Aantal jaren lid	2	2	2
Lid andere leesclubs?	Ja, 1	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Rolde	Ja, Haren	Ja, Zuidhorn

	4	5	6
Leeftijd	31	39	40

Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Getrouwd	Getrouwd
Kinderen?	Ja, 2	Ja, 2	Ja, 1
Opleiding	Universiteit	Universiteit	Universiteit
Beroep	Hbo-docent Rechten	Leerplanontwikkelaar taal primair onderwijs	Communicatie-docent
Aantal jaren lid	2	2	2
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Zuidhorn

Tabel 6. Algemene gegevens Rolde

De gemiddelde leeftijd van de leesgroep is 39 jaar. Dit is aanzienlijk lager dan de eerste twee leesclubs. Ook opvallend is dat alle deelnemers een universitaire studie hebben gevolgd. Alle deelnemers zijn de volle twee jaar lid van de leesclub. Ook zijn alle deelnemers lid van de bibliotheek. Slechts een van hen zit daarnaast nog in een andere leesclub. Alle deelnemers hebben kinderen en de meesten zijn getrouwd.

Bij hobby's werd vooral genoemd handwerken en tuinieren. Daarnaast sporten als tennis, volleybal en yoga en dingen als pianospelen en films kijken.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Samen over boeken praten	4
Gezellig	3
Boeken lezen waar je anders niet aan toekomt	2
Leerzaam	1

Tabel 7. Persoonlijke motivatie Rolde

Uit de ingevulde motivaties blijkt dat de deelnemers het vooral waardevol vinden om samen over boeken te praten, maar dat het daarnaast ook heel belangrijk is dat het gezellig is.

4. Groningen, Helpman

Observatie

De groep komt op zondagmiddag om 14.00 uur samen bij een van de deelnemers thuis. Deze keer is het boek *Sunset Park* van Paul Auster gelezen. Er zijn vijf vrouwen en twee mannen aanwezig, daarnaast zijn er nog twee vrouwen en een man afwezig. Als iedereen er is leidt de persoon die het boek heeft gekozen de middag in door te vertellen waarom hij voor het boek gekozen heeft en het boek kort samen te vatten. Vervolgens is er, net als in Rolde en bij de andere leesclub in Groningen, een rondje waarbij iedereen de kans krijgt zijn zegje te doen over het boek. Geleidelijk ontstaat er steeds meer discussie, maar desondanks ziet men erop toe dat iedereen echt aan het woord komt. Na dat rondje ontstaan er lossere discussies, de meningen over het boek zijn verdeeld. Er is veel ruimte voor discussie over maatschappelijke onderwerpen in relatie tot het boek. Er vinden meer onderbrekingen plaats dan bij de andere leesclubs, maar dit gebeurt vooral als de Russische deelnemer, die soms wat moeite heeft met het vinden van het juiste woord, bijgestaan wordt door een of meerdere deelnemers. Er is heel duidelijk een gezamenlijk gesprek. Er is vooraf ruimte voor andere gespreksonderwerpen, maar men neemt wel echt de tijd voor het boek. Waar bij andere bijeenkomsten ongeveer een uur over het boek wordt gepraat, neemt deze groep daar ruim twee uur de tijd voor. Hoe langer de bijeenkomst duurt, hoe meer discussies er ontstaan. Het is echter wel een informeel gesprek, met ruimte voor een grapje. Er wordt geen gebruik gemaakt van een vragenlijst, men laat het gesprek op zijn beloop gaan. Er wordt vooral ingegaan op de inhoud van het boek, maar een paar deelnemers zijn wel echt bezig met de

diepere betekenislagen in het boek. Die mensen gebruiken ook af en toe literatuurwetenschappelijke begrippen. Men vergelijkt het boek met eerder gelezen werk van Auster en ook gelezen recensies over het boek worden behandeld. Het is lastig om een leesniveau te koppelen aan de groep als geheel; de ene deelnemer blijft een beetje hangen bij belevend/herkennend lezen waar de ander juist veel meer interpreterend aan het lezen is. Waarschijnlijk komt dit laatste niveau het beste overeen met het niveau van het gelezen boek.

Interview

De groep is zo'n 25 jaar geleden opgericht als feministische leesgroep. Dit veranderde toen de eerste man erbij kwam. Er zijn geen oorspronkelijke leden meer, maar sommige deelnemers zitten er al een jaar of twintig bij. Er is ook pas geleden een Russisch stel lid geworden; er vinden regelmatig veranderingen plaats in de samenstelling van de groep. Nieuwe deelnemers worden gemakkelijk opgenomen in de groep. Men heeft nooit overwogen zich aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie. Er zijn inmiddels honderden boeken gelezen. Wat voor titels dit zijn varieert sterk. Onder andere zijn *Stoner* van John Williams, *Meester Mitraillette* van Jan van Toortelboom en *Vuurtorenwachten* van Jeanette Winterson gelezen. Degene bij wie de bijeenkomst plaatsvindt kiest een aantal boeken voor de volgende keer, waar de groep dan ter plekke over gaat stemmen. De boeken worden meestal geleend bij de bibliotheek. De groep komt ongeveer tien keer per jaar bij elkaar. Ook deze groep komt niet samen tijdens de zomervakantie en sluit het jaar af door bijvoorbeeld samen te gaan eten. De groep vindt het een heel gezellige leesgroep en vindt het fijn dat de sfeer informeel is. Het lezen van boeken die je zelf niet zou kiezen leidt tot leuke verrassingen. Er worden nooit mensen van buitenaf uitgenodigd, maar men bezoekt wel gezamenlijk literaire evenementen.

Vragenlijst

	1	2	3	4
Leeftijd	66	64	59	44
Geslacht	Vrouw	Man	Man	Vrouw
Burgerlijke stand	Alleenstaand	LAT-relatie	Ongetrouwd	Samenwone nd
Kinderen?	Ja, 3	Ja, 3	Nee	Ja, 2
Opleiding	Hbo	Universiteit	Universiteit	Universiteit
Beroep	Gepensioneerd rd systeemanali st	Docent NT2	Redacteur	Beleidsmede werker universiteit
Aantal jaren lid	8	20	12	18
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Winsum

	5	6	7
Leeftijd	70	64	28
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Ongetrouwd	Samenwone nd
Kinderen?	Ja, 1	Nee	Nee
Opleiding	Hbo	Universiteit	Universiteit
Beroep	Gepensioneerd docent	-	Chemisch ingenieur
Aantal jaren lid	18	1,5	4 maanden

Lid andere leesclubs?	Ja, 4	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Groningen	Ja, Groningen	Ja, Groningen

Tabel 8. Algemene gegevens Groningen, Helpman

Ook in deze leesclub zijn alle deelnemers lid van de bibliotheek. De meeste deelnemers zitten alleen in deze leesclub, al is er een vrouw die in totaal in vijf leesclubs zit. Er is een grote variatie in leeftijd en burgerlijke stand, maar wederom is het opleidingsniveau erg hoog. De gemiddelde leeftijd is 35 jaar.

Als hobby's worden genoemd: muziek, fietsen, wandelen (al dan niet met hond), zwemmen, koken, theater, film, poëzie, breien en puzzelen.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Met anderen over boeken praten	5
Gezellig	2
Leuk om literatuur te lezen	2
Nederlandse taal en cultuur leren kennen	1
Boeken lezen die je zelf niet zou kiezen	1
Stok achter de deur om literatuur te lezen	1

Tabel 9. Persoonlijke motivatie Groningen, Helpman

De deelnemers noemen massaal het met anderen over boeken praten als motivatie voor hun deelname aan de leesclub.

5. Deventer

Observatie

De leesclub in Deventer heeft een totaal andere samenstelling dan de andere bijgewoonde leesclubs, hij bestaat namelijk uit vijf mannen, waarvan een niet aanwezig is bij de bijeenkomst. Ze komen om 18.30 uur bij elkaar om samen te eten en daarna te praten over het boek *Popsporen. Het babyboomboek* van Arnold Zweers. Later op de avond komt de auteur zelf langs om over het boek te praten. Dit is een primeur voor de leesclub. Tijdens het eten begint de boekbespreking. Daar ligt iets meer druk op dan anders, want hij moet afgerond zijn als de auteur arriveert. Er is geen gespreksleider, de groep heeft uitdrukkelijk geen behoefte aan veel structuur bij de boekbesprekingen. Er is dan ook geen leeswijzer of vragenlijst. Er is tijdens de volledige bijeenkomst sprake van een gezamenlijk gesprek, zonder onderbrekingen of overlap. Dit kan aan het formaat van de groep liggen. Alle deelnemers leveren een vergelijkbare bijdrage aan het gesprek, maar niemand houdt dit echt in de gaten. Tijdens de eigenlijke boekbespreking gaat het echt over het boek, maar daarbuiten is er erg veel ruimte voor andere gespreksonderwerpen. De meningen over het boek zijn wat verdeeld, wat af en toe leidt tot wat discussie. Het gesprek is erg informeel van aard, men vindt het gezellig om op deze manier samen te komen en iedereen krijgt de ruimte om te zeggen wat hij wil. Het gesprek en het boek zijn moeilijk te koppelen aan een leesniveau. Het gaat namelijk om non-fictie en men kiest voor een journalistieke benadering van het boek. Op dat vlak wordt kritisch naar het boek gekeken. Af en toe wordt het boek vergeleken met boeken die andere kennissen geschreven hebben. Naar aanleiding van het boek gaat het daarnaast ook een tijdje over popmuziek. Als de auteur er is, wordt er even bijgepraat, want twee deelnemers kennen hem persoonlijk. Daarna stelt men de auteur vragen over zijn boek, het schrijfsproces en zijn werk als popjournalist. Daarbij wordt ook af en toe wel enige kritiek geleverd op het boek.

Interview

Twee van de deelnemers hebben samen gestudeerd in Nijmegen. Zeven jaar geleden kwamen ze elkaar weer tegen bij een reünie en toen ontstond het idee voor een leesclub. Beide hebben er toen iemand bij gezocht. Later is er nog een vijfde bijgekomen. Aansluiten bij een overkoepelende organisatie lijkt de groep geen goed idee, want zij denken niet dat dit bij hun karakter zal passen. De groep leest van alles, zowel fictie als non-fictie, vertaalde en Nederlandse literatuur. Van P.F. Thomése tot Jan Siebelink en van Connie Palmen tot Marten Toonder. Ze weten nooit van tevoren wat ze zullen lezen, de gastheer van de bijeenkomst stuurt daar vooraf een mail over. De boeken worden altijd gekocht. De groep komt vier keer per jaar samen. Er wordt in de zomer geen zomerstop ingelast, zoals bij de andere groepen wel het geval is, maar er worden juist twee boeken gelezen. De bijeenkomsten vinden altijd plaats bij iemand thuis, de locatie rouleert. De leesgroep verplicht hen om boeken te lezen die ze anders niet zouden pakken en daarnaast is het vooral gezellig. Ze vinden het leuk dat ze soms over dingen aan de praat raken die anders niet snel aan bod zouden komen. Het uitnodigen van de auteur van het boek is nu voor het eerst gebeurd. In dit geval was de schrijver een collega van een van de deelnemers.

Vragenlijst

	1	2	3	4
Leeftijd	52	63	59	61
Geslacht	Man	Man	Man	Man
Burgerlijke stand	LAT-relatie	Getrouwd	Getrouwd	Getrouwd
Kinderen?	Nee	Ja, 4	Ja, 3	Nee
Opleiding	Hbo	Universiteit	Universiteit	Hbo
Beroep	Eindredacteur dagblad	Beleidsmedewerker hogeschool	Docent	Verslaggever
Aantal jaren lid	7	7	7	7
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Nee	Nee	Nee	Nee

Tabel 10. Persoonlijke gegevens Deventer

De gemiddelde leeftijd van deze leesgroep is 59 jaar. De meeste mannen zijn getrouwd, de helft heeft kinderen. Allemaal zijn ze hoogopgeleid. Geen van allen zijn ze lid van een andere leesclub of van de bibliotheek. Dit laatste lijkt opvallend te zijn, want bij de voorgaande leesclubs was vrijwel iedereen lid van de bibliotheek.

Als hobby's noemt men onder andere koken, tuinieren en fietsen, wat niet afwijkt van de hobby's van andere leesclubleden. Ook wordt bijvoorbeeld genoemd: fotografie, schaken, techniek, motor, niks doen, voetbal en architectuur.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Gezellig	3
Verdieping	2
Leuke gespreksonderwerpen	1
Samen boeken bespreken	1
Verplichting tot lezen	1

Tabel 11. Persoonlijke motivatie Deventer

Wat er bij de motivatie om samen te lezen vooral uitspringt is de nadruk op gezelligheid. Daarnaast biedt het de deelnemers verdieping om samen over een boek te praten.

6. Den Haag

Observatie

De leesclub in Den Haag bestaat uit zeven vrouwen, waarvan er twee niet aanwezig konden zijn om *De vrouw op de trap* van Bernhard Schlink te bespreken. De deelnemers komen om 20.00 uur samen bij een van de deelnemers thuis. De gastvrouw heeft de avond voorbereid en leidt deze ook in. Daarbij legt ze uit waarom ze gekozen heeft voor dit boek. Ook hier is het gesprek weer volledig gezamenlijk, overlap en interrupties worden vermeden. Niet alle deelnemers leveren een even grote bijdrage aan het gesprek. Dit wordt dan ook niet in de gaten gehouden. Waar de een eigenlijk altijd wel iets te zeggen heeft, is een ander juist af en toe een hele tijd stil. Gedurende de boekbespreking lijkt de focus niet per se te liggen op het praten over literatuur, maar vooral op de gesprekken die uit het gelezen boek voortvloeien. Dat is dus een vrij persoonlijke benadering en het kan over van alles gaan, van maatschappelijke thema's tot persoonlijke verhalen. Er is dan ook erg veel ruimte voor andere gespreksonderwerpen, ook tijdens de boekbespreking, en het gesprek is erg informeel van aard. Bij het bespreken van het boek ligt de nadruk vooral op de thematiek van het boek en wordt er sterk belevend/reflectief gesproken over het boek, met af en toe wat uitschieters naar boven. Het boek zit waarschijnlijk ongeveer op het niveau interpreterend/letterkundig, maar dit is geen probleem voor de deelnemers. Het is duidelijk geen onvermogen, maar meer een voorkeur voor een andere manier van praten over het boek.

Interview

Een paar deelnemers zaten eerst samen in een andere leesclub. Die begon te verwateren en toen zijn ze ermee gestopt. Na ongeveer een jaar begonnen ze het toch te missen en hebben toen samen een nieuwe leesclub opgericht met vier oorspronkelijke leden en een paar nieuwe deelnemers. Dit is nu ongeveer een jaar geleden. Al snel is er toen iemand gestopt en dit is later nogmaals voorgekomen. Er is pas geleden een nieuw iemand bijgekomen. De deelnemers hebben nooit overwogen zich aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie, voornamelijk doordat ze simpelweg niet op de hoogte waren van het bestaan hiervan. Onder andere hebben ze *Dorsvloer vol confetti* gelezen van Franca Treur, David Mitchells *De niet-verhoorde gebeden van Jacob de Zoet*, *De zwarte met het witte hart* van Arthur Japin en *Het meesterstuk* van Anna Enquist. De gastvrouw draagt ideeën aan voor het volgende boek en daar wordt dan door de groep uit gekozen. Dezelfde persoon houdt ook een korte inleiding of draagt leesvragen aan. De club komt maandelijks samen. De ene maand wordt er een boek gelezen, de andere maand wordt er een film gekeken, in een filmhuis of bij iemand thuis. Ze vinden het leuk om te horen hoe anderen een boek beleven, om verschillende meningen te horen en om boeken te lezen die ze niet snel zouden kiezen. Ze willen vooral hun leeservaring delen en zetten de persoonlijke kant van het lezen voorop. Er is nog nooit iemand van buitenaf uitgenodigd en de groep is dit ook niet van plan, omdat ze de gesprekken daarvoor te persoonlijk vinden.

Vragenlijst

	1	2	3	4	5
Leeftijd	55	52	55	55	60
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Getrouwd	Gescheiden	Getrouwd	Gescheiden
Kinderen?	Nee	Ja, 3	Ja, 2	Ja, 3	Ja, 4
Opleiding	Universiteit	Universiteit	Hbo	Mbo	Universiteit
Beroep	Ambtelijk secretaris	-	Receptioniste	Managementsecretarisse	Projectsecretaris
Aantal jaren lid	7	8	9	1	21

Lid andere leesclubs?	Ja, 1	Ja, 1	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Den Haag en Koninklijke Bibliotheek	Ja, Den Haag	Ja, Den Haag	Ja, Loosduinen	Nee

Tabel 12. Algemene gegevens Den Haag

De gemiddelde leeftijd in deze leesclub is 55 jaar. De meeste deelnemers zijn getrouwd en hebben kinderen. Ze zijn veelal al jaren lid – dus ook van de voorgaande, opgeheven leesclub. Opvallend is dat een van de deelnemers wat lager opgeleid is, zij heeft een mbo-opleiding gevolgd. De meeste deelnemers zijn lid van de bibliotheek en twee zitten ook nog in een andere leesclub.

Als hobby's worden genoemd: wandelen, muziek, theater, museumbezoek, film, koken, reizen, tennis en fotografie. De deelnemers zijn dus sterk cultureel georiënteerd.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Samen praten over boeken	3
Verschillende interpretaties horen	2
Gezellig	1
Delen van ervaringen	1
Informatief	1

Tabel 13. Persoonlijke motivatie, Den Haag

De deelnemers noemen als motivatie voor hun deelname aan de leesclub vooral dat ze het interessant vinden om samen over boeken te praten en verschillende interpretaties te horen.

7. Ureterp

Observatie

De groep bestaat uit vijf vrouwen die allemaal aanwezig zijn. Ze komen om 20.00 uur samen om *Dit zijn de namen* van Tommy Wieringa te bespreken. Na een tijdje praten wordt er spontaan begonnen met ieders mening over het boek. Net als bij een aantal andere leesclubs krijgt iedereen in het begin de kans om te vertellen wat diegene van het boek vond. Dit loopt geleidelijk over in een inhoudelijke bespreking van het boek aan de hand van een lijst met vragen en stellingen die een van de deelnemers op het internet heeft gevonden. Deze vragen leveren een inhoudelijke bijdrage aan het gesprek. Daarnaast wordt er af en toe gebruikgemaakt van informatieve ondersteuning in de vorm van recensies. Die worden opgezocht met een tablet. Het boek geeft aanleiding tot het bespreken van maatschappelijke onderwerpen. Naarmate de bespreking vordert is men steeds meer geneigd het over privé-zaken te hebben, zij het wel in relatie tot het boek. Af en toe worden uitspraken ondersteund met het voorlezen van fragmenten. Voor en na de boekbespreking is er veel ruimte voor andere gespreksonderwerpen, maar tijdens de bespreking zelf ligt de focus echt op het boek. Er wordt serieus gesproken over het boek, men neemt er echt de tijd voor. De deelnemers zijn daarbij regelmatig geneigd elkaar in de rede te vallen of door elkaar heen te praten. Als dit te vaak gebeurt worden mensen tot de orde geroepen. Men schuwt een discussie niet, maar is het over het algemeen wel eens over het boek. Alle deelnemers leveren ongeveer een vergelijkbare bijdrage aan het gesprek en dit wordt ook enigszins in de gaten gehouden. Er is sprake van een informeel gesprek, gezelligheid staat hoog in het vaandel. Men duikt vrij diep in de thematiek van het boek en de beweegredenen van de personages. Men plaatst het boek binnen de huidige tijd in een groter geheel. Vanuit de thematiek van het boek wordt af en toe een verband gelegd met religieuze teksten, waar dan soms ook iets over wordt opgezocht. Men maakt af en toe, al dan niet expliciet, gebruik van literatuurwetenschappelijke begrippen. Het leesniveau dat te koppelen is aan het gesprek is vooral interpreterend, soms haast letterkundig. Af en toe neigt het naar academisch, wanneer

verbanden worden gelegd met andere vakgebieden. Het leesniveau dat bij het boek lijkt te passen komt daar wel mee overeen, al zal dat neigen naar letterkundig.

Interview

De leesclub is vijf à zes jaar geleden opgericht. De deelnemers zitten bij elkaar op jazzballet en daar ontstond het idee voor een leesclub. In eerste instantie was er nog een zesde deelnemer, maar die kon al snel niet meer meedoen. Men heeft er geen behoefte aan om zich aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie, vanuit de angst dat dan het spontane eraf zal gaan. Het streven van de groep is om altijd literaire werken te lezen. Onder andere zijn al *Grip* van Stephan Enter, *Stoner* van John Williams en *De zwarte met het witte hart* van Arthur Japin gelezen. Voor de volgende bijeenkomst is al een boek gekozen, *De dwaze maagd* van Ida Simons. Meestal gebeurt dit echter ter plekke pas. Iedereen komt dan met ideeën en daar wordt dan een keuze uit gemaakt. De groep spreekt elke zes tot acht weken af en probeert meerdere afspraken van tevoren te maken. De deelnemers zijn om de beurt gastvrouw. De reden om samen boeken te lezen is dat ze het gezellig vinden om over boeken te praten en om verschillende meningen over het boek te horen, waardoor je beeld van het boek verandert en je de anderen beter leert kennen. Er is dus een duidelijk sociaal aspect aan verbonden.

Vragenlijst

	1	2	3	4	5
Leeftijd	57	57	59	72	51
Geslacht	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Vrouw	Vrouw
Burgerlijke stand	Getrouwd	Getrouwd	Getrouwd	-	Getrouwd
Kinderen?	Ja, 1	Ja, 2	Ja, 2	Ja, 4	Ja, 1
Opleiding	Lbo	Universiteit	Hbo	Hbo	Mbo
Beroep	Groepsassistent in zorginstelling	Dierenarts	Preventie medewerker/voorlichter	Basisschool docent	Zelfstandig ondernemer
Aantal jaren lid	6	6	6	6	6
Lid andere leesclubs?	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Lid bibliotheek?	Ja, Drachten	Ja, Smalingerland	Nee	Ja, Drachten	Ja, Ureterp

Tabel 14. Algemene gegevens, Ureterp

Opvallend bij deze groep is dat een aantal deelnemers wat minder hoogopgeleid is in vergelijking met de deelnemers van de andere leesclubs. De gemiddelde leeftijd is 59 jaar. Alle leesclubleden hebben kinderen en ze zijn geen van allen lid van een andere leesclub. Wel zijn ze bijna allemaal lid van de bibliotheek.

Veelgenoemde hobby's zijn tuinieren, wandelen en jazzballet.

Motivatie	Aantal keren genoemd
Gezellig	4
Stimuleert lezen	4
Persoonlijke ontwikkeling	2
Andere boeken lezen dan je anders zou doen	2
Perspectief op eigen visie	1

Tabel 15. Persoonlijke motivatie, Ureterp

Uit de genoemde motivaties blijkt dat de deelnemers het waarderen dat ze door de leesclub worden gestimuleerd om te lezen en het gezellig vinden om dan samen te komen.

Conclusie

In bijlage 4 zijn de tabellen 16 t/m 21 te vinden die het algemene beeld van de onderzochte wilde leesclubs weergeven.

De toenemende sociale waarde van een leesclub, die al naar voren kwam in het onderzoek van De Hert en Den Ridder, blijkt ook uit ons onderzoek naar wilde leesclubs. Uit onze observaties blijkt dat de sfeer van de bijeenkomsten over het algemeen (erg) informeel is en de lezers noemen massaal als motivatie voor hun deelname dat ze het gezellig vinden. De meeste groepen geven ook aan dat de groep is ontstaan vanuit een al bestaande vriendschap. Veel deelnemers kennen elkaar ook al jaren, de gemiddelde lengte van het lidmaatschap is zes jaar, maar er zijn mensen die al meer dan twintig jaar samen in een leesgroep zitten of mensen die elkaar al jaren kenden voor ze samen een leesclub oprichtten.

Gaat dat grote sociale aspect dan ten koste van de cultuuroverdracht? Integendeel. De leesclubs blijken namelijk vaak op behoorlijk hoog niveau te praten over de door hun gelezen boeken en men neemt daar ook echt de tijd voor. Het niveau zit al snel op interpreterend en neigt vaak naar letterkundig. Elke groep wijdt toch wel minstens een uur aan de boekbespreking en zorgt er daarbij ook voor dat er weinig wordt afgeweken van het onderwerp. Men gaat daarbij stevige discussies niet uit de weg. Opvallend is dat het leesniveau niet lijkt te worden bepaald door de intelligentie of literatuurkennis van de deelnemers, maar eerder door de manier waarop zij het liefst praten over literatuur. De meeste deelnemers zijn erg hoog opgeleid, zitten al jaren in een leesclub en hebben dus al veel ervaring met het lezen van literatuur. Dit neemt niet weg dat sommigen het simpelweg prettiger lijken te vinden om te praten over hun persoonlijke ervaringen met het boek, dan om er heel diep in te duiken. Er worden regelmatig verbanden gelegd tussen het gelezen boek en andere boeken, films, kunstwerken of wat voor culturele uitingen dan ook. Dit duidt op een grote mate van cultuuroverdracht binnen de leesgroepen.

De boekselectie vindt over het algemeen plaats tijdens de bijeenkomst. De bijeenkomsten vinden meestal plaats in de avond. Men kiest dan het boek voor de volgende keer, soms uit een selectie van een of meerdere deelnemers, soms heeft de gastvrouw of -heer het voor het zeggen. Inderdaad, de gastvrouw of gastheer, want bij veruit de meeste leesclubs vinden de bijeenkomsten altijd plaats bij een van de deelnemers thuis. De locatie wordt dan gerouleerd. De deelnemers hebben dan zo'n zes weken om het boek te lezen voor de volgende keer. Veel groepen lassen in juli en augustus een zomerstop in. Men zou kunnen denken dat het leesniveau van de boeken lager zal liggen wanneer er geen organisatie is die een selectie maakt van boeken die kunnen worden gelezen. Niets is echter minder waar: de meeste leesclubs lezen voornamelijk literatuur op hoog niveau.

De groepen bestaan gemiddeld uit ongeveer zeven deelnemers. Vaak hebben er in de loop van de tijd wel veranderingen plaatsgevonden in de samenstelling van de leesclub.

Geen van de groepen geeft aan ooit overwogen te hebben zich aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie. Meestal is hun argument daarvoor dat ze het er simpelweg nooit over gehad hebben, of zelfs dat ze nog nooit van het bestaan hadden gehoord. Daarnaast is gebleken dat men zelfs bij overweging niet overgaat tot aansluiting, omdat men er prijs op stelt niet teveel structuur in de bijeenkomsten te hebben. Veel groepen gaan samen eten of bespreken de boeken in ieder geval met een hapje en een drankje. Over het algemeen is er geen gespreksleider aanwezig, wordt er geen inleiding verzorgd en er wordt nooit gebruikgemaakt van een leeswijzer, al wordt er soms een vragenlijst bij de hand gehouden als rode draad voor het gesprek. De meeste deelnemers zijn daarnaast lid van een bibliotheek en ze geven ook aan de boeken die ze voor de leesclub lezen vaak te lenen. Sommige deelnemers zijn lid van meerdere leesclubs, sommigen zelfs tot vier of vijf, maar de meeste mensen houden het bij één groep.

Het gespreksverloop is over het algemeen erg soepel. Elke deelnemer krijgt de kans zijn of haar zegje te doen over het boek en over het algemeen levert iedere deelnemer een vergelijkbare bijdrage. Het gesprek is altijd gezamenlijk en men hecht daar ook waarde aan. Dit is te merken aan het minimale voorkomen van overlap en interrupties en het onmiddellijk afkappen van kleinere gesprekken.

Wat voor mensen zijn er nu eigenlijk lid van een wilde leesclub? Waar in de behandelde literatuur het stereotype werd uitgesproken van een clubje vrouwen van middelbare leeftijd die van tuinieren en tennis houden, moeten we toch constateren dat dit niet helemaal juist is. Er zijn, wat ons betreft, opvallend veel mannen lid van wilde leesclubs: ongeveer een kwart van alle deelnemers aan het onderzoek was man. De gemiddelde leeftijd van alle deelnemers was 55 jaar, maar de jongste deelnemer was 28 jaar en de oudste 82, dus er was sprake van een sterke variatie. De deelnemers waren zeer hoogopgeleid: de meeste deelnemers hebben een hbo-opleiding of een universitaire opleiding gevolgd. Wat hobby's betreft blijkt het stereotype wel enigszins te kloppen. Er worden veel verschillende sporten genoemd, ook tennis komt regelmatig voorbij. Daarnaast geven veel deelnemers aan te houden van fietsen en wandelen en ja, ook van tuinieren. Verder komt koken vaak voor.

De geanalyseerde wilde leesclubs zijn gebaseerd op vriendschappelijke relaties en het sociale aspect wordt erg belangrijk geacht. Tegelijkertijd vervullen de leesclubs een aanzienlijke rol in de cultuuroverdracht, gezien er – ondanks de gezelligheid – op hoog niveau over de boeken wordt gediscussieerd en de deelnemers ook daadwerkelijk hun horizon willen verbreden door te lezen. Ondanks dat structuur vaak ontbreekt en er geen waarnemend oog is die de bijeenkomsten gadeslaat, ontwikkelen de leden van wilde leesclubs zich wel degelijk door te lezen maar ook vooral door te discussiëren over literatuur en zo van elkaar te leren. Dit lijkt een gouden formule te zijn. In verder onderzoek zou gekeken kunnen worden hoe deze bevindingen overeenkomen met leesclubs die aangesloten zijn bij overkoepelende organisaties en of dergelijke organisaties hun leesclubs nog aantrekkelijker kunnen maken voor (potentiële) leden.

rijksuniversiteit
groningen

faculteit der letteren

Observatieformulier

Algemene informatie

Datum: ..... Aanvang: ..... Locatie:

.....

Te bespreken boek:

.....

Discussietijd: ..... Observator:

.....

Gespreksverloop

1. Is er een gespreksleider aanwezig? Ja/nee.

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

2. In hoeverre is er sprake van overlap en interrupties?

.....
.....
.....
.....

3. Is er sprake van een gezamenlijk gesprek of van kleinere gesprekken binnen de groep?

.....
.....
.....
.....

4. Leveren alle deelnemers een vergelijkbare bijdrage aan het gesprek (en wordt dit in de gaten gehouden door de rest van de groep)?

.....

Stellingen m.b.t. sfeer van de bijeenkomst

5. Er is ruimte voor gesprekstof anders dan het boek (bv. invulling weekend).

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....
.....

6. Er wordt vaak afgeweken van het boek.

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

7. Er wordt stevig gediscussieerd over het boek.

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

8. Het gesprek is erg formeel van aard.

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....

.....
.....
.....

9. Het gesprek is erg informeel van aard.

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

rijksuniversiteit
 groningen

faculteit der letteren

.....

10. De tijd wordt overwegend besteed aan het bespreken van het boek.

1 erg eens   2 mee eens   3 neutraal   4 oneens   5 erg oneens

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....
.....

Hoe wordt het boek behandeld?

11. Vindt er een inleiding plaats? Ja/nee.

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

12. Wordt er gebruikgemaakt van een leeswijzer/vragenlijst? Ja/nee.

Opmerkingen:

.....

.....
.....
.....

13. Zo ja, op welke manier wordt er gebruikgemaakt van een leeswijzer/vragenlijst? Wordt die met name informatief gebruikt of levert de leeswijzer ook een inhoudelijke bijdrage aan het gesprek?

.....
.....
.....
.....
.....

14. Welke manier van lezen (of combinatie van manieren) blijkt uit het gesprek?

Belevend / Herkennend / Reflecterend / Interpreterend / Letterkundig / Academisch

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

15. Wordt er verband gelegd met andere boeken (of films)? Ja/nee.

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

16. Maakt men gebruik van literatuurwetenschappelijke begrippen, zoals bijvoorbeeld vertelperspectief? Ja/nee.

Opmerkingen:

.....
.....
.....
.....

Algemeen beeld van de avond

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Interviewformulier

Ontstaan en samenstelling

1. Hoe is de leesclub ontstaan?

.....
.....
.....
.....
.....

2. Zijn er weleens wijzigingen geweest in de samenstelling van de leesclub? Ja/nee.

.....
.....
.....
.....
.....

3. Heeft de leesclub een naam? Ja/nee. Zo ja, hoe luidt deze dan?

.....

4. Hebben jullie wel eens overwogen je aan te sluiten bij een overkoepelende organisatie (bijvoorbeeld een bibliotheek of een stichting)? Ja/nee. Waarom wel/niet?

.....
.....
.....
.....
.....

Selectieproces

5. Welke boeken hebben jullie (onder andere) samen al gelezen?

.....
.....
.....

- .....
.....
6. Is al bekend welke boeken in de toekomst zullen worden gelezen? Ja/nee. Zo ja, om

**rijksuniversiteit
groningen**

faculteit der letteren

welke boeken gaat dit?

.....
.....
.....
.....
.....

7. Hoe vindt het selectieproces van de boeken plaats?

.....
.....
.....
.....
.....

Vorbereiding

8. Hoe komen jullie aan de boeken die jullie lezen? Worden die aangeschaft, of bijvoorbeeld geleend bij een bibliotheek?

.....
.....
.....
.....
.....

9. Hoe verloopt de voorbereiding van een bijeenkomst? Wordt alleen het boek gelezen of wordt er ook ander materiaal geraadpleegd?

.....
.....
.....
.....
.....

Bijeenkomsten

10. Hoe vaak komen jullie samen?

.....
.....
.....
.....
.....

11. Vinden de bijeenkomsten altijd plaats op dezelfde locatie, of juist niet?

.....
.....
.....
.....
.....

12. Wat is jullie motivatie om deel te nemen aan deze leesgroep?

.....
.....
.....
.....
.....

**rijksuniversiteit
groningen**

faculteit der letteren

13. Als er een gespreksleider is, is dit dan altijd dezelfde persoon?

.....
.....
.....
.....
.....

14. Worden er weleens mensen van buitenaf uitgenodigd om bijvoorbeeld iets te vertellen over het gelezen boek? Ja/nee. Zo ja, om wie gaat het en hoe wordt hier dan invulling aan gegeven?

.....
.....
.....
.....
.....

Vragenlijst

Beste deelnemer,

Het invullen van deze vragenlijst neemt slechts een paar minuten van uw tijd in beslag en is van grote waarde voor ons onderzoek naar wilde leesclubs. Natuurlijk zullen wij de door u verstrekte informatie vertrouwelijk behandelen en niet doorspelen aan derden. U bent uiteraard vrij om de vragenlijst al dan niet anoniem in te vullen.

Bedankt voor uw medewerking,

Vriendelijke groet,

Nicole Lucassen & Anniek Voor in't Holt

Vragen

Naam:

.....

Leeftijd: .... jaar.

Geslacht: man/vrouw

Burgerlijke stand:

.....

Kinderen: ja/nee, aantal:

.....

Opleiding:

.....

Beroep:

.....

Hoe lang bent u al lid van deze leesclub? .... jaar.

Waarom bent u lid van deze leesclub?

.....

.....
 .....
 Bent u ook nog lid van andere leesclubs? Ja/nee. Zo ja, hoeveel?
 .....

Andere hobby's:
 .....

Bent u lid van een bibliotheek? Ja/nee. Zo ja, welke?
 .....

Bijlage 4: tabellen

Tabel 16. Algemene gegevens

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Dagdeel	Avond	Avond	Avond	Middag
Samenstelling	Gemengd, 9 vrouw, 3 man	Vrouw	Vrouw	Gemengd, 7 vrouw, 3 man
Aantal deelnemers (+ aantal niet aanwezig)	9 (+3)	4 (+1)	8	7 (+3)
Gemiddelde leeftijd (variërend tussen)	74 (66-82)	62 (56-69)	39 (31-44)	35 (28-70)
Opleidingsniveau	Hbo, universiteit	Hbo, universiteit	Universiteit	Hbo, universiteit
Duur 'lidmaatschap'	5 jaar	3 jaar	2 jaar	11 jaar
Andere leesclubs	Ja, 1	Nee	Nee	Nee
Hobby's	Wandelen, tuinieren, kunst	Tuinieren, sporten, koken	Handwerken, tuinieren, tennis	Wandelen, koken, fietsen
Lid van bibliotheek	Ja	Ja/nee	Ja	Ja

	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Dagdeel	Avond	Avond	Avond	Avond
Samenstelling	Man	Vrouw	Vrouw	41 vrouw, 11 man: ongeveer een kwart is man
Aantal deelnemers (+ aantal niet aanwezig)	4 (+1)	5 (+2)	5	7
Gemiddelde leeftijd	59 (52-63)	55 (52-60)	59 (51-72)	55 (28-82)

(variërend tussen)				
Opleidingsniveau	Hbo, universiteit	Mbo, hbo, universiteit	Mbo, lbo, hbo, universiteit	Hbo, universiteit
Duur 'lidmaatschap'	7 jaar	11 jaar	6 jaar	6 jaar
Andere leesclubs	Nee	Nee	Nee	Nee
Hobby's	Koken, tuinieren, fietsen	Wandelen, muziek, musea	Tuinieren, wandelen, jazzballet	Wandelen, tuinieren, sport
Lid van bibliotheek	Nee	Ja	Ja	Ja

Tabel 17. Gespreksverloop

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Gespreksleider aanwezig	Ja	Nee	Nee	Ja
Hoeveelheid overlap/interrupties	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Redelijk
Gezamenlijk gesprek/kleine gesprekken	Gezamenlijk gesprek	Gezamenlijk gesprek	Overwegend gezamenlijk gesprek	Gezamenlijk gesprek
Vergelijkbare bijdrage per deelnemer	Vergelijkbare bijdrage, gereguleerd	Vergelijkbare bijdrage, ongereguleerd	Vergelijkbare bijdrage, ongereguleerd	Vergelijkbare bijdrage, gereguleerd

	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Gespreksleider aanwezig	Nee	Nee	Nee	Nee
Hoeveelheid overlap/interrupties	Minimaal	Minimaal	Minimaal	Minimaal
Gezamenlijk gesprek/kleine gesprekken	Gezamenlijk gesprek	Gezamenlijk gesprek	Gezamenlijk gesprek	Gezamenlijk gesprek
Vergelijkbare bijdrage per deelnemer	Vergelijkbare bijdrage, ongereguleerd	Ongelijke bijdrage, ongereguleerd	Vergelijkbare bijdrage, deels gereguleerd	Vergelijkbare bijdrage, overwegend ongereguleerd

Tabel 18. Hoe wordt het boek behandeld?

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Inleiding	Ja	Nee	Nee	Ja
Leeswijzer en/of vragenlijst	Vragenlijst	Nee	Vragenlijst	Nee
Gemiddeld leesniveau	Interpreterend, letterkundig	Herkennend, reflecterend	Interpreterend, letterkundig	Interpreterend
Verband andere boeken/films	Ja	Nee	Ja	Ja

	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Inleiding	Nee	Ja	Nee	Nee
Leeswijzer en/of vragenlijst	Nee	Nee	Vragenlijst	Nee
Gemiddeld leesniveau	‘Journalistieke benadering’	Belevend, reflecterend (soms hoger)	Interpreterend, letterkundig	Interpreterend
Verband andere boeken/films	Ja	Ja	Ja	Ja

Tabel 19. Ontstaan, samenstelling en bijeenkomsten

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Ontstaan leesclub	Als onbekenden, via advertentie	Twee vrienden kwamen met het idee	Twee vrienden kwamen met het idee	Feministische leesclub
Wijzigingen in deelnemers	2 afgevallen, meer bijgekomen	Nee	Nee	Veel veranderd in 25 jaar
Aansluiten bij overkoepelende organisatie	Nee	Nee, niet van op de hoogte	Nee, hooguit leeswijzers geleend	Nee
Hoeveelheid bijeenkomsten	Elke 4 à 6 weken	Elke 6 weken	Elke 6 weken	10 keer per jaar
Locatie bijeenkomsten	Openbare Bibliotheek Groningen	Roulerend bij iedereen thuis	Roulerend bij iedereen thuis	Roulerend bij iedereen thuis
Externen uitnodigen	Nee	Ja, eenmalig	Nee	Nee
Groepsmotivatie voor deelname	Andere boeken lezen dan normaal, verdieping en verrijking, waardevolle gespreksleider	Andere meningen, beeld van het boek verbreden, ruimte voor persoonlijke inbreng	Gezamenlijk bespreken leidt tot nieuwe inzichten	Gezelligheid en het informele karakter

	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Ontstaan leesclub	Twee vrienden kwamen met het idee	Een aantal vrienden kwam met het idee	Alle deelnemers bevriend voor ontstaan	Ontstaan door vriendschap
Wijzigingen in deelnemers	1 bijgekomen	Paar afgevallen, paar bijgekomen	1 afgevallen	Afvallers en bijkomers
Aansluiten bij overkoepelende organisatie	Nee, past niet bij het karakter van de deelnemers	Nee, niet van op de hoogte	Nee, spontane zal verdwijnen	Nee
Hoeveelheid bijeenkomsten	4 keer per jaar	Maandelijks	Elke 6 à 8 weken	+/- elke 6 weken
Locatie bijeenkomsten	Roulerend bij iedereen thuis	Roulerend bij iedereen thuis	Roulerend bij iedereen thuis	Roulerend bij iedereen thuis
Externen uitnodigen	Ja, eenmalig	Nee	Nee	Nee
Groepsmotivatie voor deelname	Andere boeken lezen dan normaal, gezellig, nieuwe gespreksstof	Andere boeken lezen dan normaal, mening + beleving van anderen horen	Gezellig, beeld van het boek verbreden, elkaar beter leren kennen	Andere boeken lezen dan normaal, nieuwe inzichten w.b. het boek, gezelligheid

Tabel 20. Boeken en selectieproces

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Gelezen boeken	<i>Peter Terrin – Monte Carlo, Philip Roth – Vlucht zonder einde, Stefan Hertmans – Oorlog en terpentijn</i>	<i>John Williams – Stoner, Stephan Enter – Grip, Jonas Jonasson – De honderdjarige man die uit het raam klom en verdween</i>	Tommy Wieringa – <i>Dit zijn de namen</i> , John Williams – <i>Stoner</i> , Stefan Brijs – <i>Post voor mevrouw Bromley</i>	John Williams – <i>Stoner</i> , Jan van Toortelboom – <i>Meester mitraille</i> , Jeanette Winterson - <i>Vuurtorenwachten</i>
Selectieproces	Overleg naar aanleiding van voorstel gespreksleider	Gekozen door de groep	Gastvrouw/heer kiest het volgende boek	Gastvrouw/heer kiest een paar boeken waarover wordt gestemd
Kopen of lenen	Grotendeels lenen	Lenen, mooie boeken kopen	Kopen, lenen of downloaden	Grotendeels lenen
Vorbereiding	Vorbereiding door gespreksleider plus recensies lezen	Minimaal	Recensies, één persoon bereidt stellingen voor	Recensies lezen

	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Gelezen boeken	Jos Palmen – <i>Moederkerk</i> , Arto Paasilinna – <i>De zelfmoordclub</i> , David Peace – <i>Tokyo zero</i>	Franca Treur – <i>Dorsvloer vol confetti</i> , Anna Enquist – <i>Het meesterstuk</i> , Arthur Japin – <i>De zwarte met het witte hart</i>	Stephan Enter – <i>Grip</i> , John Williams – <i>Stoner</i> , Arthur Japin – <i>De zwarte met het witte hart</i>	John Williams – Stoner, Arthur Japin – De zwarte met het witte hart, Stephan Enter - Grip
Selectieproces	Gastheer bepaalt wat gelezen wordt	Gastvrouw kiest een paar boeken waaruit wordt gekozen	Gekozen door de groep	Gekozen door de groep (al dan niet naar aanleiding van een voorstel)
Kopen of lenen	Kopen	Lenen, kopen	Lenen, kopen of downloaden	Vooral lenen maar ook veel kopen
Vorbereiding	Recensies lezen	Recensies, soms lezing bijwonen	Recensies, vragen maken/opzoeken	Voornameijk in de vorm van recensies

Tabel 21. Sfeer van de bijeenkomst

	Groningen, OB	Bussum	Rolde	Groningen, Helpman
Ruimte voor andere gespreksstof	Weinig ruimte, enigszins buiten de bespreking	Veel ruimte, ook tijdens de bespreking	Veel ruimte, vooral buiten de bespreking	Weinig ruimte, enigszins buiten de bespreking
Afwijken van het boek	Alleen boekgerelateerd	Tijdens bespreking weinig, daarbuiten wel	Tijdens bespreking weinig, daarbuiten wel	Alleen boekgerelateerd
Tijd overwegend aan het boek besteed	Eens	Oneens	Neutraal	Eens
Stevige discussie	Weinig discussie, want erg eens met elkaar	Geen discussie	Soms discussie bij afwijkende interpretatie	Behoorlijke discussie, uiteenlopende meningen
Formeel/informeel	Erg formeel	Erg informeel	Informeel	Informeel
	Deventer	Den Haag	Ureterp	Totaal/ gemiddeld
Ruimte voor andere gespreksstof	Veel ruimte voor, vooral buiten de bespreking	Veel ruimte voor, ook tijdens de bespreking	Ruimte, vooral buiten de bespreking	Ruimte voor, vooral buiten de bespreking
Afwijken van het boek	Tijdens de bespreking niet, daarbuiten wel	Voornamelijk boekgerelateerd	Tijdens de bespreking weinig, daarbuiten wel	Tijdens bespreking weinig, daarbuiten wel
Tijd overwegend aan het boek besteed	Eens	Eens	Eens	Eens
Stevige discussie	Meningen af en toe verdeeld wat leidt tot discussie	Vooral over maatschappelijke thema's	Weinig discussie, want erg eens met elkaar	Geen tot redelijke discussies (afhankelijk van mening over het boek)
Formeel/informeel	Erg informeel	Erg informeel	Informeel	(Erg) informeel

Colofon

Titel: Wilde leesclubs - Een veldonderzoek naar cultuuroverdracht en sociale waarde

Auteur: Anniek Voor in 't Holt & Nicole Lucassen

Een uitgave van: Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie
Rijksuniversiteit Groningen

Begeleiding: dr. J.M.L. den Toonder, dr. P. Broomans, dr. S. van Voorst

Met dank aan: De bezochte leesclubs voor hun openheid en gastvrijheid

Verkoopprijs: 5,00 €

Uitgave: Groningen, april 2015

Contact: Wetenschapswinkel Taal, Cultuur en Communicatie
Postbus 716
9700 AS Groningen
050-3635271
tawi@rug.nl
www.rug.nl/wewi